

Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag

Insatser för att förebygga spelproblem

Denna titel kan laddas ner från: www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/. En del av våra titlar går även att beställa som ett tryckt exemplar, se våra [kundtjänst och köpvillkor](#).

Citera gärna Folkhälsomyndighetens texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovspersonens tillstånd att använda dem.

© Folkhälsomyndigheten, 2024.

Artikelnummer: 24043

Om publikationen

Folkhälsomyndigheten har under 2022 haft i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att förebygga spelproblem genom att utveckla och sprida det nationella kunskapsstödet om spelproblem, verka för nationell samordning av spelförebyggande insatser och för ett effektivt och kunskapsbaserat förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå för att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande. I uppdraget ingår även att integrera myndighetens nationella samordning och kunskapsstödjande arbete avseende spel om pengar inom ramen för övrig prevention inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet. Folkhälsomyndigheten ska också genomföra insatser för att förebygga spelproblem.

Publikationen är vår återredovisning till regeringen av uppdraget. Den kan även vara av intresse för andra nationella myndigheter samt för politiker och tjänstemän på regional och lokal nivå och andra som arbetar med hälsofrämjande och förebyggande insatser inom spel-området. Arbetsgruppen har bestått av utredare från enheten för spelprevention och samordning ANDTS. Ansvarig enhetschef har varit Anna Månsdotter vid enheten för spelprevention och samordning ANDTS.

Innehåll

Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag.....	1
Om publikationen	3
Innehåll.....	4
Sammanfattning.....	6
Bakgrund.....	7
Syfte	7
Avgränsningar	7
Uppdragets genomförande	8
Integrering av spel om pengar i ANDTS.....	8
Det nationella kunskapsstödet – spelprevention.se	8
Tabellsammanställning för Swelogs prevalensundersökning 2021.....	9
Ny statistiksida om hjälpsökande	10
Studier av familjerådgivning	10
Studie om privatekonomi, finansiellt välbefinnande och allmän hälsa.....	10
Länsrapporten 2022.....	11
Vegasprojektet – en pilot för ökad kunskap om värdet av den lokala nivån i spel- förebyggande arbete	12
Uppdatering av samhällskostnad för spelproblem 2021	13
Spridning av det nationella kunskapsstödet.....	13
Nyheter om aktuella händelser	13
Framtagning av ny och uppdaterad infografik	14
X-konto @spelprevention	14
Konferenser och seminarium	14
Nationell samordning spel	15
Nationell myndighetssamordning spel om pengar	15
Oberoende spelsamverkan	16
Organisationer som bedriver verksamhet mot överdrivet spelande enligt förordning SFS 2015:456	16
Samverkan med Spelinspektionen och medverkan i Spelmarknadsrådet.....	17
Samverkan med länsstyrelserna.....	18

Övrigt.....	18
Gambling problems in the Nordic context: A pan-Nordic prevalence study (PANG)....	18
GAMIC och studiebesök på THL i Finland	19
Nationella nätverket för finansiell folkbildning.....	19
International Gambling Think Tank i London	19
Ekonomisk redovisning.....	20
Slutsatser	20
Behov av uppföljning	21
Det ökande spelandet bland unga	21
Spelmarknadsfrågor.....	22
Förbättra förutsättningarna för organisationer som bedriver verksamhet mot överdrivet spelande enligt förordning SFS 2015:456.....	22
Ekonomiska förutsättningar	22

Sammanfattning

Folkhälsomyndigheten har under 2023 haft i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att förebygga spelproblem genom att utveckla och sprida det nationella kunskapsstödet om spelproblem, samt verka för nationell samordning och ett effektivt och kunskapsbaserat förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå inom ramen för övrig prevention inom området alkohol, narkotika, dopning samt tobaks- och nikotinprodukter (ANDTS). Enligt förordning SFS 2023:674 med instruktion ska myndigheten även följa utvecklingen inom området.

Vi har arbetat med kunskapsuppbyggnad utifrån forskning, egna material och samverkan med externa aktörer. Kunskapsstödet har spridits i olika publikationer, genom webbplatsen spelprevention.se och genom medverkan på konferenser.

Folkhälsomyndigheten har ansvarat för nationell samordning med myndigheter samt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Dessutom har vi i delat ordförandeskap med Spelinspektionen anordnat möten med branschrådet Oberoende spelsamverkan (OSS) för samverkan mellan olika intressen på spelmarknaden. Vi har även deltagit i den nationella samordningen för hela ANDTS-området och i Spelmarknadsrådet. En särskilt nära samverkan har vi haft med Spelinspektionen och länsstyrelserna, men även med organisationer som arbetar förebyggande med spelproblem utifrån förordning SFS 2015:456 och med Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).

Vi har fortsatt arbetet med att integrera spel om pengar med alkohol, narkotika, dopning samt tobaks- och nikotinprodukter. Vårt breda arbete med uppdraget och utnyttjandet av synergier mellan spel och övriga ANDTS-områden bedöms ha bidragit till folkhälsopolitikens mål om att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa. Men integreringen av spel i samordning, uppföljning och kunskapsstöd kopplat till ANDTS-politiken och det folkhälsopolitiska ramverket behöver fortsätta.

Folkhälsomyndigheten bedömer att det finns ett stort behov av en fortsatt uppföljning av spelande och spelproblem då den senaste befolkningsstudien om spel i Sverige genomfördes 2021. Vi bedömer även att det är viktigt att ungas spelande adresseras och att de ekonomiska frågorna kopplade till spelproblem fortsätter uppmärksammas.

Det lokala och regionala spelförebyggande arbetet behöver fortsätta stärkas och Folkhälsomyndighetens fortsatta arbete med speluppdraget kan bidra till detta. Ideella föreningar som arbetar förebyggande med spelproblem och stödjer personer med spelproblem och deras anhöriga har till exempel en viktig roll i det förebyggande arbetet och vi bedömer därför att finansieringen av deras verksamhet bör stärkas utifrån förordning 2015:456 om statsbidrag.

Bakgrund

Under 2023 har Folkhälsomyndigheten enligt regleringsbrev (S2022/04810 (delvis)) verkat för nationell samordning och för ett effektivt och kunskapsbaserat förebyggande arbete på nationell, regional och lokal. I uppdraget ingick även att integrera myndighetens nationella samordning och kunskapsstödjande arbete avseende spel om pengar med övrig prevention inom området alkohol, narkotika, dopning samt tobaks- och nikotinprodukter (ANDTS).

Syfte

Återrapporteringens syfte är att redovisa Folkhälsomyndighetens arbete med uppdraget kring spel om pengar och spelproblem enligt 2023 års regleringsbrev.

Avgränsningar

Spel om pengar ingår även i Folkhälsomyndighetens uppdrag att stödja genomförandet av ANDTS-politiken (S2021/03343) utifrån den samlade strategin för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022-2025 (Skr. 2021/22:213). Vi hänvisar till återrapporteringen av detta uppdrag, närmast 1 maj 2024, för en mer specifik redogörelse av hur vårt arbete med spel om pengar har bidragit till ANDTS-politiken och ANDTS-strategins långsiktiga mål och insatsområden.

Uppdragets genomförande

Återrapporteringen ger en kort beskrivning av de aktiviteter som genomförts inom:

- integrering av spel om pengar i ANDTS
- utveckling av nationellt kunskapsstöd
- spridning av nationellt kunskapsstöd
- nationell samordning inklusive samverkan med specifika aktörer

Integrering av spel om pengar i ANDTS

Arbetet med att integrera spel om pengar i annat ANDTS-arbete och utifrån den samlade ANDTS-strategin har fortsatt under 2023. Integreringen har genomfört arbetet med samordning, uppföljning och kunskapsstöd. När det gäller utveckling och spridning av kunskap har det till exempel handlat om:

- inkludering av frågor om alkohol, vid sidan av spelfrågor, i en studie inom familjerådgivningen (se s. 10)
- identifiering och inkludering av beröringspunkter med alkohol i arbetet kring Vegasprojektet om lokal tillgänglighet (se s. 12)
- sammanställning av ett gemensamt faktablad och en webbsida om samhällsekonomiska vinster av ANTS-förebyggande arbete i samband med uppdatering av samhällskostnaderna för spelproblem 2021

Vi har ansvarat för att sprida resultat och ta fram en broschyr om föräldraskapets roll i frågor om alkohol, narkotika, tobak och spel om pengar (ANTS) och psykisk hälsa bland unga. Arbetet baseras på data från Undersökningen om spel om pengar bland unga och föräldrar 2021 (USUF 2021).

Vi har inom den nationella spelsamordningen fortsatt att utforska synergier mellan spel-samordning och den nationella ANDTS-samordningen och vi har varit aktiva i Folkhälsomyndighetens samverkan med ideella organisationer inom ANDTS-området. Vi har även bemött informationsbehoven på lokal och regional nivå om vad integreringen av spel inom ANDTS-strategins mål och insatsområden kan innebära.

Även vår kommunikation av resultaten i Länsrapportens undersökning 2022 är ett led i arbetet med att verka för att spel om pengar inkluderas i det bredare ANDTS-arbetet. Resultaten visar att integreringen bland länsstyrelser och kommuner till viss del gått framåt sedan 2021, främst när det gäller samordning. Men det spelförebyggande arbetet ligger fortfarande tydligt efter annat ANDT-förebyggande arbete (se s. 11).

Det nationella kunskapsstödet – spelprevention.se

Folkhälsomyndighetens kunskapsstöd om spel om pengar och spelproblem består av webbtexter och publikationer som presenteras på spelprevention.se.

Kunskapsstödet, och därmed webbplatsen, riktar sig till alla som har en roll i att förebygga spelproblem på lokal, regional eller nationell nivå, till exempel:

- beslutsfattare och tjänstemän i kommuner, regioner och länsstyrelser
- personer som i sitt arbete kommer i kontakt med spelproblem, inom till exempel budget- och skuldrådgivning, fritidsverksamhet och delar av primärvården
- statliga myndigheter med ansvar för spelfrågor eller områden som berör spelfrågor
- spelbolag
- spelberoendeföreningar, idrottsorganisationer och andra organisationer inom civilsamhället med intresse av att motarbeta spelproblem.

Syftet med kunskapsstödet är att stärka kunskapen om spelproblem och förebyggande åtgärder, och att ge vägledning för ett kunskapsbaserat och kvalitetssäkrat förebyggande arbete.

Under 2023 har arbetet inom kunskapsstödet bestått i att ta fram ny kunskap som använts för att uppdatera webbsidor och faktablad samt för nya webbsidor och publikationer. När det gäller framtagande av kunskap lyfter vi särskilt fram:

- tabellsammanställning för Swelogs 2021
- ny statistiksida om hjälpsökande
- Länsrapportens undersökning
- studie om privatekonomi, finansiellt välbefinnande och allmän hälsa
- studie om familjerådgivares erfarenhet av spel- och alkoholproblem bland klienter
- uppdatering av samhällsekonomisk kostnadsberäkning av spelproblem 2021.

Fördjupade analyser av Swelogs befolkningsstudie om spel om pengar och hälsa (Swelogs 2021) och Undersökningen om spel om pengar bland unga och föräldrar (USUF 2021) har fortsatt varit en viktig del i framtagandet av kunskap liksom analyser av nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor. Vi har använt även data från bland annat Socialstyrelsen, Spelinspektionen, Stödlinjen för spelare och anhöriga samt CAN.

Tabellsammanställning för Swelogs prevalensundersökning 2021

En tabellsammanställning har publicerats där tabeller och korta sammanfattningar av resultat från Swelogs 2021 publicerats. Vi redovisar hur spel om pengar och spelproblem hänger samman med andra områden i människors liv, till exempel sociala relationer, allmän hälsa och familjesituation.

Ny statistiksida om hjälpsökande

I Swelogs prevalensundersökning för 2021 inkluderades nya frågor om kontakt med ungdomsmottagning, hälso- eller vårdcentral, familjerådgivning och budget- och skuldrådgivning. Resultat för egna och närståendes spelproblem bland personer som varit i kontakt med dessa instanser har presenterats på en ny sida på spelvention.se. Familjerådgivningen identifierades som en särskilt viktig arena för att identifiera spelproblem, eftersom var tredje person som kontaktat familjerådgivningen senaste året antingen har någon grad av egna spelproblem eller har en närstående med spelproblem.

På denna sida inkluderas även information om hjälpsökande för egna och närståendes spelproblem utifrån data från Swelogs 2021. En av fem som haft problemspelande under det senaste året har någon gång sökt hjälp för sina egna spelproblem. Bland dem med allvarligare spelproblem (PGSI 8+) är det 37 procent som sökt hjälp. En av tio har sökt hjälp bland dem som uppgav att de har en familjemedlem med spelproblem.

Studier av familjerådgivning

För att undersöka förutsättningarna för att inkludera spelförebyggande arbete i familjerådgivarnas verksamhet genomfördes under hösten en enkätundersökning och fördjupande intervjuer bland familjerådgivare. 186 familjerådgivare besvarade enkäten och bland 20 av dessa genomfördes fördjupande intervjuer. Nio av tio familjerådgivare hade erfarenhet av att någon av klienterna eller någon i deras närhet har problem med spel om pengar. Bland dessa uppgav 69 procent att spelproblemen har en mycket stor inverkan på klienternas relation. Ytterligare 27 procent ansåg att det har en ganska stor inverkan. De flesta tyckte att det är helt okej att fråga klienterna om deras spelvanor. Endast en av tio instämde helt i att de har tillräckliga kunskaper om problem med spel om pengar för att möta klienter med spelproblem. Många tyckte dock att de delvis har tillräckliga kunskaper om detta. Under 2024 kommer vi att i samråd med yrkesföreningen Sveriges kommunala familjerådgivare, som även bistod i framtagande av frågor och distribution av enkäten, publicera resultaten och kommunicera dem till målgruppen.

Studie om privatekonomi, finansiellt välbefinnande och allmän hälsa

Tillsammans med Finansinspektionen genomförde Folkhälsomyndigheten en undersökning där sambandet mellan ekonomiska förhållanden och hälsa undersökts. Enkäten besvarades av drygt 2000 personer och inkluderade frågor om spel om pengar och riskabelt spelande. I Finansinspektionens kortrapport lyfter vi bland annat att riskabelt spelande har ett samband med högrisksparande, till exempel sparande i kryptovalutor eller andra högriskprodukter. Personer med riskabelt spelande har också sämre ekonomisk hälsa, vilket handlar om i vilken utsträckning en individ har möjlighet att uppfylla sina ekonomiska behov och har beredskap för att hantera ekonomiska kriser. Datamaterialet kommer att analyseras

vidare av Folkhälsomyndigheten under 2024, med särskilt fokus på samband mellan riskabelt spelande, privatekonomi och finansiellt välbefinnande.

Länsrapporten 2022

Länsrapportens undersökning är Folkhälsomyndighetens årliga enkätundersökning som riktar sig till landets samtliga 21 länsstyrelser och 290 kommuner. Syftet är att ta fram underlag för uppföljning av den nationella politiken på ANDTS-området. Resultatet kan även användas som ett verktyg för uppföljning, planering och utveckling av det lokala och regionala arbetet. Spel om pengar inkluderades i Länsrapporten för verksamhetsåret 2021. Resultat från undersökningen publiceras på spelprevention.se och ingår i uppföljningen av spelförebyggande arbete.

Svarsfrekvensen för Länsrapporten 2022 var 88 procent. Sjuttio procent av kommunerna har en ansvarig samordnare för spel om pengar. Året innan hade 50 procent av kommunerna detta. Motsvarande andel för alkohol, narkotika, doping och tobak är cirka 80 procent.

Antalet kommuner som uppgav att de hade politiska program som inkluderade spel om pengar steg från 70 till 84 kommuner mellan 2021 och 2022. Ändå är det lågt jämfört med övriga ANDTS-områden. Samma mönster gäller för frågan om kommunerna har inkluderat spel om pengar i kartläggningar. Av de 115 kommuner som uppgav att de hade kartlagt bruk och skador av ANDTS hade nästan hälften inkluderat spel om pengar i kartläggningen. Det innebär en viss ökning från 2021 då motsvarande andel var cirka en tredjedel.

Majoriteten av kommunerna hade utifrån sin roll som arbetsgivare policyer kring alkohol, droger och tobak, medan endast runt 10 procent av samtliga kommuner hade en policy som berör spel om pengar. Vidare hade inte mer än 13 procent av kommunerna en policy om spel om pengar i den kommunala gymnasieskolan. Dessutom hade inga betydande framsteg har gjorts mellan 2021 och 2022 när det gäller insatser för tidig upptäck av problem med spel om pengar bland unga. En länsövergripande handlingsplan för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet fanns i 10 län, men spel om pengar var enbart inkluderat i 5 av dessa (Gävleborg, Jämtland, Kronoberg, Värmland och Örebro).

Föräldrar och andra närstående spelar en viktig roll för ungas spelvanor. Antalet kommuner som informerat eller utbildat föräldrar kring spel om pengar ökade från 2 till 40 mellan 2021 och 2022. En bidragande faktor till ökningen kan vara det föräldraskapsstöd som länsstyrelserna tagit fram om spel om pengar, gaming och skärmtid.

Samverkan mellan kommuner och ideella organisationer fanns i knappt 40 procent av kommunerna under 2022. Men endast 12 kommuner uppgav att de samverkade kring spel med ideella organisationer. Det var alltså betydligt fler som samverkade med ideella organisationer kring alkohol, narkotika, doping och tobak.

Majoriteten av ANDTS-samordnarna på länsstyrelserna hade inkluderat spel frågan i sitt kommunikationsarbete under året. 15 av 21 länsstyrelser angav att de tagit upp

frågan om spel om pengar på nätverksträffar för kommunala ANDTS-samordnare, och 18 hade diskuterat spel om pengar på samverkansmöten. En regional strategi kring ANDTS fanns i 10 av 21 län. Av dessa hade 6 (Gävleborg, Jämtland, Kronoberg, Värmland, Västra Götaland och Östergötland) inkluderat spel om pengar i strategin, vilket är en ökning från 2 län 2021.

Vegasprojektet – en pilot för ökad kunskap om värdet av den lokala nivån i spel-förebyggande arbete

Syftet med Folkhälsomyndighetens arbete med det så kallade Vegasprojektet under 2023 är att öka medvetenheten och kunskapen om den lokala nivåns betydelse och möjligheter i det spelförebyggande arbetet. Utgångspunkten var att Länsrapportens undersökning visar att det förebyggande arbetet inom spel om pengar ligger på lägre nivåer än övriga ANDTS-områden. Vi utgick också från att tillgänglighet till spelautomater, det vill säga Vegas värdeautomater, och restaurangkasinon kan vara ett konkret sätt att inleda diskussioner bland lokala och regionala aktörer för ett utvecklat arbete. Dessutom har kommuner ett ansvar som tillståndsgivare för spelautomater. I förlängningen kan pilotprojektet tänkas vara användbart för andra områden som alkoholserving, brottsförebyggande arbete, onlinespel samt policyer kring spel i skola, arbetsliv och föreningsliv.

Svenska spel är den speloperatör som har licens för Vegas. Vi var därför i dialog med Svenska spel om pilotprojektet via Oberoende spelsamverkan (OSS) och Svenska spel bistod även med data och kunskap.

Data från Spelinspektionen om spelautomaternas geografiska placering kopplades samman med data från SCB om närområdets socioekonomiska sammansättning. Vi tog fram kartor med hjälp av så kallat geografiskt informationssystem (GIS) där tillgänglighet till spelautomater visualiseras på en karta över valt område där även områdets socioekonomiska sammansättning framgår. Generellt ser vi att det finns fler spelautomater i områden som har större socioekonomiska utmaningar. Personer som spelar på spelautomater har också i högre utsträckning problemspelande än de som spelar på andra spelformer.

Genomförd lokal samverkan

Folkhälsomyndigheten höll i september en workshop med ANDTS-samordnare från Hallands län, länssamordnare ANDTS i Jämtlands län och regional utvecklingsledare i Uppsala län. En representant från Spelinspektionen deltog också. Vi presenterade kartor för de tre länen och diskuterade tillgänglighet till spelautomater och relationen till socioekonomiska förutsättningar. Deltagarna upplevde workshopen som kunskapshöjande och var positiva till fortsatt medverkan i projektet. Man var även intresserad att se hur många spelplatser som har alkoholtillstånd, och hur många som är bingoanläggningar utan alkohol.

Förutsättningarna för att arbeta förebyggande skiljer sig mellan storstäder och mindre kommuner/län. Därför tog vi även fram kartor för Stockholm, Göteborg och Malmö och höll en workshop i Malmö. Här deltog representanter från olika

delar från Malmö stadsförvaltning, så som ANDTS-samordning, utvecklingssamordning Stadskontoret, Tillståndsenheten, Etablering, Budget- och skuldrådgivning samt Öppenvård vuxna. Det var en relativ heterogen grupp yrkesutövare som hade olika synpunkter och ingångar på materialet. En slutsats är därför att i ett fortsatt arbete behöver utformningen av materialet ha en tydlig målgruppsanpassning.

Uppdatering av samhällskostnad för spelproblem 2021

Under 2021 genomförde Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi (IHE) på Folkhälsomyndighetens uppdrag en sjukdomskostnadskalkyl för att beräkna samhällskostnaden för spelproblem i Sverige år 2021. Den beräknade kostnaden för samhället var cirka 9 miljarder kr för 2021. Uppdaterade beräkningar som IHE gjorde under 2022 visar att spelproblem kostade samhället 11,5 miljarder kronor år 2021, vilket motsvarar ungefär 1 102 kronor per invånare i Sverige. De indirekta kostnaderna utgjorde nästan hälften av kostnaderna (48 procent), medan de immateriella kostnaderna utgjorde 34 procent och de direkta kostnaderna 17 procent.

Skillnaden mellan beräkningarna beror på att den uppdaterade beräkningen använde data från nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor som underlag för kostnader kopplade till arbetslöshet och olika former av arbetsfrånvaro. I tidigare beräkningar användes data från befolkningsundersökningen Swelogs som underlag.

Trots variationen i beräkningarna är det tydligt att spelproblem ger upphov till stora samhällskostnader som överstiger de statliga intäkterna för spel om pengar. Således kan både hälsomässiga och samhällsekonomiska vinster göras genom att arbeta förebyggande mot spelproblem.

Spridning av det nationella kunskapsstödet

Statistikverktyget för att mäta besökare på spelprevention.se fungerade inte tillförlitligt under en stor del av 2023 och statistik för webbtrafik under året saknas därför.

Nyheter om aktuella händelser

Folkhälsomyndigheten publicerar löpande nyheter på spelprevention.se. Under 2023 publicerade vi 17 nyheter som uppmärksammade exempelvis beräkningar av samhällskostnader för spelproblem och andra ANDTS-områden, publicering av en broschyr om närstående till personer med spelproblem, Spelinspektionens enkätundersökning för att utveckla Spelpaus, statistik från Swelogs 2021, Överskuld-sättningsutredningens förslag och Finansinspektionens undersökning om ekonomiskt välbefinnande. Flera nyheter handlade om återkommande händelser som utlysning av och beslut om statsbidrag, våra egna återrapporteringar till regeringen, årsredovisningar från Spelinspektionen och Stödlinjen för spelare och

anhöriga, samt resultat från Länsrapportens undersökning och CAN:s skolundersökning.

Framtagning av ny och uppdaterad infografik

Baserat på bland annat statistik från den nationella folkhälsoenkäten (HLV), Swelogs och Länsrapporten tog Folkhälsomyndigheten fram ny, uppdaterad och förbättrad infografik för att tydligare åskådliggöra nyckelinformation. Det handlade till exempel om förekomst av spel om pengar och spelproblem i olika grupper samt om samband mellan spel och faktorer kopplade till livsvillkor.

X-konto @spelprevention

För att sprida kännedom om kunskapsstödet till våra målgrupper användes det X-konto (@spelprevention) som är kopplat till spelprevention. Under året lade vi ut 46 inlägg (2022 65 inlägg). Kontot kommer stängas under 2024 då Folkhälsomyndigheten fattat beslut om att lämna plattformen.

Konferenser och seminarium

Folkhälsomyndigheten spred under 2023 kunskap om spelproblem och förebyggande arbete till målgrupper på lokal, regional och nationell nivå. Vi arrangerade inte själva konferenser eller större seminarium kring spel om pengar, men deltog på evenemang som andra arrangörers genomfört. Bland annat deltog vi med

- föreläsning om unga och spel tillsammans med Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) på Spelinspektionens branschseminarium (mars) och på Spelinspektionens seminarium om deras återrapporeringar (december).
- presentation om hjälpsökande för spelproblem på BIRK-nätverkets träff i april (BIRK står för beroendevård i regioner och kommuner och är ett nätverk som drivs av Sveriges kommuner och regioner)
- presentation om unga och spel om pengar på Öppenvårdsnätverket för spelberoendebehandlare som drivs av Karolinska institutet. På detta möte presenterade även det finska Institutet för hälsa och välfärd (THL) deras arbete kring spelberoendebehandling och förebyggande arbete.

En central aktör för Folkhälsomyndighetens kunskapsstöd om spel om pengar är länsstyrelserna. Under året genomförde vi 5 föreläsningar under seminarier som arrangerades av länsstyrelsernas samordningsfunktion för ANDTS-frågor eller av enskilda ANDTS-samordnare i länen, antingen digitalt eller på plats:

- ”Spelproblem och spelprevention” för spelnätverket i Jämtland (februari)
- ”Speluppdraget och spelprevention.se” för Länsforum i Uppsala, där deltagarna var behandlare, socialsekreterare och chefer (maj)
- ”Risk- och skyddsfaktorer för spelproblem” för Västra Götaland (september)

- ”Folkhälsoperspektiv på spel om pengar” för Norrälän (september)
- ”Spelprevention”. Grundutbildning ANDTS för ANDTS-samordnare november)

Vi deltog under hösten med presentationer och monter på en konferens som anordnades av forskningsprogrammet REGAPS (Responding to and Reducing Gambling Problems Studies) som finansieras av Forte. Konferensen behandlade den senaste forskningen och utvecklingen kring spel om pengar med fokus på reglering, prevention och behandling. Den ena av våra presentationer handlade om hur vi arbetat med ett utvecklingsprojekt om socioekonomi och lokal tillgänglighet till spelautomater som utgångspunkt för spelförebyggande arbete (se s. 12). Den andra presentationen var en genomgång av svensk spelforskning, vilken bygger på en systematisk översikt som REAGPS-programmet arbetar med och där Folkhälsomyndigheten bidragit med metodstöd för litteratursökningar.

På konferensen Förebygg.nu i Göteborg i november genomförde vi två välbesökta presentationer. Den ena handlade om spel om pengar – forskning, förebyggande arbete och stöd, och den andra diskuterade relationen mellan unga och föräldrar i förhållande till psykisk hälsa och ANTS-bruk utifrån en kommande broschyr (se s. 8).

Spelförebyggande material tillhandahölls även i Folkhälsomyndighetens monter på Förebygg.nu samt i vår monter på Socialchefsdagarna i september.

Nationell samordning spel

Här beskrivs Folkhälsomyndighetens nationella myndighetssamordning om spel om pengar, men även Oberoende spelsamverkan (OSS) och samverkan med andra aktörer inom och utom samordningen.

Nationell myndighetssamordning spel om pengar

Folkhälsomyndighetens arbete med nationell samordning om spel om pengar syftade till att

- identifiera möjliga samverkansområden genom informationsutbyte
- samordna kunskapsstöd som syftar till att stödja ett effektivt och kunskapsbaserat arbete på nationell, regional och lokal nivå
- bidra till uppföljning av faktorer som är relevanta för spelproblem.

Folkhälsomyndigheten genomförde två fysiska möten inom den nationella samordningen under 2023. Däremellan höll vi kontakt med samordningen genom nyhetsbrev och med enskilda aktörer utifrån behov i enskilda frågor. På vårens heldagsmöte presenterades Stödlinjens årsrapport, information om REGAPS-konferensen senare under 2023 och information om spelprevention och spelbehandling i Finland. Folkhälsomyndigheten informerade då även om vår nya statistik och sida om hjälpsökande.

Höstens möte hölls i anslutning till REGAPS-konferensen. Innehållet begränsades då till mer kortfattat informationsutbyte om aktuell spelförebyggande verksamhet inom myndigheterna.

Följande myndigheter och organisationer deltog under 2023 i den nationella samordningen om spel om pengar:

- Konsumentverket
- Kriminalvården
- Kronofogden
- Länsstyrelserna
- *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor*
- *Skolverket*
- Socialstyrelsen
- Spelinspektionen
- Statens Institutionsstyrelse (SIS)
- Statens medieråd
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Skolverket och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (kursiva) har under 2022 och 2023 avstått från deltagande i samordningen då man prioriterat den övergripande ANDTS-samordningen. Vi uppfattar att det finns en risk att en del myndigheter nedprioriterar spelsamordningen då den inte är inskriven i de olika myndigheternas regleringsbrev.

Oberoende spelsamverkan

Folkhälsomyndigheten delar ordförandeskapet för Oberoende Spelsamverkan (OSS) med Spelinspektionen. OSS som är ett nationellt branschråd för kunskaps- och erfarenhetsutbyte om frågor som rör spelproblem. OSS består av representanter för myndigheter respektive branschorganisationer på spelområdet, Stöddlinjen för spelare och deras anhöriga, samt ideella organisationer som arbetar med stöd till personer med spelproblem och deras anhöriga enligt förordning SFS 2015:456. Under 2023 var Folkhälsomyndigheten ordförande för mötet under våren, där bland annat Stöddlinjen presenterade sin årsrapport och forskaren David Forsström deltog i en diskussion om vetenskapligt stöd för olika spelansvarsåtgärder. Höstens möte ansvarade Spelinspektionen för och då diskuterades framförallt kanalisering och Spelpaus.

Organisationer som bedriver verksamhet mot överdrivet spelande enligt förordning SFS 2015:456

Enligt förordning (SFS 2015:456) fördelar Folkhälsomyndigheten statsbidrag till organisationer som bedriver förebyggande arbete för att minska tobaksbruket eller

verksamhet mot överdrivet spelande. De två organisationerna som tilldelades medel för 2023 var Spelberoendes riksförbund och Spelberoendegruppen.

Under 2023 var Folkhälsomyndigheten i dialog med dessa organisationer utifrån statsbidragen, men organisationerna är även viktiga del för vårt uppdrag att genomföra insatser mot spelproblem som målgrupp för kunskapsstöd, kunskapskälla och dialogpartner i till exempel OSS (se ovan). Vi gjorde studiebesök på Spelberoendeföreningen i Stockholm som drivs av Spelberoendes riksförbund och i deras digitala kamratstödande möten. Vi anser det vara värdefullt att både vi och andra erbjuds möjlighet att göra sådana studiebesök och få möta personer med egen erfarenhet av spelproblem.

Ideella föreningar som stödjer personer med spelproblem och deras närstående har lång erfarenhet av att koppla ihop det förebyggande arbetet med lärdomar från stödverksamheten. Kommunerna kan utveckla sitt spelförebyggande arbete genom att samverka med dessa föreningar. Föreningarnas arbete kan även komplettera kommunernas insatser till personer med spelproblem. Samverkan med ideella föreningar ligger också i linje med socialtjänstlagen och det finns nästan en förening i varje län (finns på cirka 35 platser i landet). Ändå var det bara 12 kommuner som uppgav att de samverkat med föreningar som arbetar med spelproblem under 2022.

Under 2023 återrapporterade Folkhälsomyndigheten (dnr 02507-2021) vilka organisationer som tilldelats medel, statsbidragets användning i förhållandet till syftet och en bedömning av statsbidragets effekter. Myndighetens bedömning var att förordningen och fördelningen av medlen fungerar bra, men att föreningarna har behov av ökade resurser då kostnaderna ökat för föreningar och statsbidragets storlek inte förändrats sedan införandet 2015 (3,5 miljoner).

Behovet av ökade medel har även lyfts fram i tidigare återrapporter, dels från Folkhälsomyndigheten och dels i Spelinspektionens slutredovisning av Regeringsuppdrag att följa utvecklingen av spelande och spelproblemen på spelmarknaden (Fi 2021/03520).

Samverkan med Spelinspektionen och medverkan i Spelmarknadsrådet

Folkhälsomyndigheten har under 2023 arbetat i nära samverkan med Spelinspektionen inom uppdraget (Fi2022/03391) Kunskap om och utveckling av självavstängningsregistret Spelpaus.se. Myndigheterna arbetade tillsammans fram de frågor som ställdes i de två delarna av datainsamlingen och hjälptes åt att rekrytera deltagare till studien. Analys av insamlade data skedde till största delen av Folkhälsomyndigheten och vi samverkade kring redovisning av resultat och slutsatser.

Myndigheterna samarbetade även kring tillgänglighet till och socioekonomiska förutsättningar i Vegasprojektet. Spelinspektionen bistod med information om bland annat adresser till spelplatser som har spelautomater (Vegas) med svensk licens, samt restaurangkasinon, i Sverige.

Spelinspektionen och Folkhälsomyndigheten har utöver dessa exempel regelbunden kontakt i olika frågor kopplade till spel om pengar och spelmarknaden och genom Oberoende spelsamverkan (OSS). Vi förde dialog om en enkät till budget- och skuldrådgivare.

Folkhälsomyndigheten ingår i Spelmarknadsrådet som Spelinspektionen ansvarar för och har under 2023 deltagit på de två möten som gemenförts. Vi har även deltagit på två seminarier som Spelinspektionen anordnat.

Samverkan med länsstyrelserna

En viktig del i samverkan med länsstyrelserna är arbetet i nationell samordning för spel men även i den nationella ANDTS-samordningen. En annan viktig del är att vi deltar och presenterar kunskapsstöd på seminarier som arrangeras av ANDTS-samordnare på länsstyrelserna.

Under 2023 gav vi efter samråd med länsstyrelserna i uppdrag till Centrum för psykiatriforskning att utföra en utvärdering av länsstyrelsernas ”Kunskapsstöd om skärmtid, digitala spel och spel om pengar riktat till föräldrar och andra viktiga vuxna i barn och ungas närhet”. Syftet var att undersöka om kunskapsstödet haft avsedd effekt i betydelsen att det når, och upplevs användbart av, målgrupperna.

I utvärderingen ingick att granska statistik rörande nedladdningar av materialet från länsstyrelsernas hemsidor, webbplatsbesök på de specifika kampanjwebbsidorna och interaktioner i sociala medier. Resultaten visar att kunskapsstödet spreds relativt mycket under 2021 men spridningen har därefter inte minskat i utsträckning, vilket har påverkat genomslagskraften för materialet.

Målgrupperna har dock en positiv bild av kunskapsstödet och anser det vara relevant. Det gäller till exempel föräldrar/vårdnadshavare och lärare även om framförallt lärare inte upplever att de har fått mycket ny kunskap. Utvärderingen indikerar att det finns ett behov av denna typ av kunskapsstöd men att det kan vidareutvecklas. Sammanfattningsvis tyder resultaten på att länsstyrelsernas kunskapsstöd om skärmtid, digitala spel och spel om pengar bör fortsätta spridas men att det skulle behöva en bearbetad plan för spridning.

Övrigt

Gambling problems in the Nordic context: A pan-Nordic prevalence study (PANG)

Under året deltog Folkhälsomyndigheten i en arbetsgrupp med representanter från Norge, Danmark, Finland och Sverige angående planering av en nordisk prevalensstudie om spel om pengar. I arbetsgruppen ingår myndigheter inom spelreglering och spelprevention samt spelforskare. Under ett heldagsmöte i Oslo under hösten presenterade länderna sina spelregleringar och senaste befolkningsstudier för varandra.

GAMIC och studiebesök på THL i Finland

I mars deltog Folkhälsomyndigheten på den nordiska GAMIC konferensen i Helsingfors i Finland och presenterade vårt arbete kring samhällsekonomiska kostnader för spelproblem i Sverige 2018 och 2021.

I samband med konferensen gjorde vi även ett studiebesök på Institutet för hälsa och välfärd (THL) och presenterade Sveriges och Folkhälsomyndighetens arbete med spel om pengar. Under besöket diskuterade vi likheter och skillnader mellan Sverige och Finland, vilka lärdomar vi kan dra och vilka eventuella synergieffekter som skulle kunna uppnås genom samverkan mellan våra organisationer när det gäller kunskapsstöd och uppföljning.

Under våren gjorde en representant från THL, Maria Heiskanen, ett studiebesök i Sverige då hon även gjorde en presentation på mötet med nationella samordningen och för Öppenvårdsnätverket i Stockholm. Representanten besökte även Spelberoendeföreningen i Stockholm, som drivs av Spelberoendes riksförbund, där tid avsattes för att diskutera ekonomi, skulder och spelproblem samt frågan om skuldregister som diskuteras i Sverige och som Finland införde 2022.

Nationella nätverket för finansiell folkbildning

Genom uppdraget om spel om pengar har Folkhälsomyndigheten ansökt och antagits som medlem i Nationella nätverket för finansiell folkbildning. Finansinspektionen ansvarar för kansli, kommunikation och samordning och nätverket består idag av över 100 myndigheter, organisationer och företag. Nätverket ansvarar för utbildning av bland annat budget- och skuldrådgivare och konsumentvägledare och andra personer som via sitt jobb dagligen möter människor i ekonomiskt utsatta situationer. Genom detta nätverk kan vi sprida kännedom och medvetenhet om spel om pengar och spelproblem, dels genom att delta på nätverksträffar, dels genom att medverka i utbildningar. Vi kan även bidra med kunskap om betydelsen av ekonomiska förhållanden för folkhälsan generellt.

International Gambling Think Tank i London

Folkhälsomyndigheten deltog i nätverksträffen International Gambling Think Tank i London (Storbritannien) i 26-27 juni 2023 med en presentation om spel om pengar bland unga utifrån undersökningen USUF (2021). Nätverket samordnas av Gambling and Addictions Research Centre (GARC), på Auckland University of Technology (AUT), och består av forskare, beslutsfattare, tjänstemän och intresseorganisationer som arbetar med att begränsa de negativa effekterna av överdrivet spelande. I samband med nätverksträffen deltog vi på konferensen ”*Current Advances in Gambling Research*”, 28-29 juni, där forskare, behandlare, närstående och personer med egen erfarenhet av problemspelande höll presentationer.

Ekonomisk redovisning

Folkhälsomyndigheten fick disponera totalt 5 miljoner kronor för uppdraget att genomföra insatser för att förebygga spelproblem under 2023. Medel har fördelats på kostnadsposterna löner och lönebikostnader, overheadkostnader samt övriga kostnader kopplade till produktion och spridning av kunskapsstöd (tabell 1).

Tabell 1. Fördelning av kostnader inom uppdraget.

Kostnadspost	Belopp (kr)
Lönekostnader	2 793 269
OH-kostnader	1 368 701
Övriga kostnader	838 030
Totalt	5 000 000

Slutsatser

Folkhälsomyndigheten arbetade under 2023 brett med uppdraget att genomföra insatser för att förebygga spelproblem. Genom den fortsatta integreringen av spel om pengar med övriga ANDTS-områden stärkte vi synergierna i nationell samordning och kunskapsstödjande arbete samt bidrog till folkhälsopolitikens mål om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa. Viktiga områden för vårt kunskapsstöd om spel om pengar och spelproblem var:

- statistik om spelande och spelproblem
- unga och spelproblem samt föräldrars roll för ungas spelande
- ekonomi och skulder i förhållande till spel om pengar och hälsa
- hjälpsökande och tidig upptäckt inom bland annat familjerådgivningen
- lokalt förebyggande arbete och tillgänglighet till spel.

Kunskapsstödet utveckling och spridning skedde genom samverkan med andra aktörer inom den nationella samordningen, med organisationer som arbetar med spel om pengar, med länsstyrelser, regioner och kommuner, och med forskare vid lärosäten. Det behövs dock ytterligare insatser för att sprida vårt kunskapsstöd spelprevention.se till våra målgrupper på lokal nivå och en fortsatt nära samverkan med ANDTS-samordnare på länsstyrelser och i kommuner. De workshopar kring lokal tillgänglighet och förebyggande arbete som genomfördes upplevdes av både deltagare och Folkhälsomyndigheten som kunskapshöjande och som ett möjligt sätt att utveckla det lokala spelförebyggande arbetet. Vår avsikt är därför att undersöka utformning av ett eventuellt utbildningsmaterial.

Spelproblem är ett folkhälsoproblem, innebär betydande kostnader för samhället och kräver spelförebyggande insatser nationellt, regionalt och lokalt. Under 2023 togs därför steg för att öka våra målgruppers förutsättningar att konkretisera sitt spelförebyggande arbete inom ramen för annat ANDTS-förebyggande arbete.

Behov av uppföljning

En kontinuerlig uppföljning av spel om pengar och spelproblem är en förutsättning för att kunna följa och analysera utvecklingen, göra samhällsekonomiska analyser, utvärdera insatser och identifiera framgångsrik spelprevention. Data från Swelogs och USUF 2021 har använts för att få fördjupad kunskap om hjälpsökande, grupper med förhöjd risk för spelproblem, närståendes situation, samband mellan spelproblem, spelformer, livssituation och hälsa, och så vidare. Det har legat till grund för utveckling och spridning av kunskapsstödet inom spel om pengar. Men eftersom spelmarknaden och andra samhälleliga förutsättningar förändras bedömer Folkhälsomyndigheten att det finns behov av nya befolkningsundersökningar.

Det finns idag viss data om spelande och spelproblem i nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor, Spelinspektionens onlinepaneler och i de uppgifter som speloperatörer lämnar till Spelinspektionen enligt LIFS 2018:2. Men detta utgör inte tillräckligt underlag för identifierade behov av uppföljning av faktorer som påverkar omfattning och utveckling av spelande och spelproblem, i befolkningen som helhet, och i grupper som unga, utlandsfödda, äldre och närstående till personer med spelproblem.

Det nordiska samarbetet är viktigt. Spelmarknaden i de nordiska länderna ser olika ut, samtidigt finns likheter i aspekter som socialförsäkringssystem, befolkningsstruktur och hälsoutmaningar. Folkhälsomyndigheten har under 2023, förutom utbytet med finska THL, bevakat utvecklingen av en nordisk prevalensstudie om spelande, spelproblem och aspekter av spelmarknaden.

Det ökande spelandet bland unga

I Folkhälsomyndighetens återrapportering av speluppdraget 2022 (S2021/04606 (delvis), S2021/04815 delvis), S2021/08111 (delvis)) påtalade vi utvecklingsbehovet av insatser riktade mot unga, både unga som själva riskerar att utveckla spelproblem och unga som närstående till personer med spelproblem. Under 2023 har CAN och Spelinspektionen visat att ungas spelande fortsätter att öka vilket bekräftar vikten av att adressera frågan.

Uppdraget till Spelinspektionen (Fi2023/03130 (delvis)) om att under 2024 1) kartlägga de bakomliggande faktorerna till att ungas spelande ökar, 2) hur sådant spelande finansieras, och 3) följa utvecklingen av ungas spelande, är därför viktigt. Spelinspektionen ska inhämta synpunkter från Folkhälsomyndigheten som har en viktig roll när det gäller kunskap om orsaker och möjliga åtgärder. Skrivningarna i Folkhälsomyndighetens regleringsbrev för 2024 (S2023/03257 (delvis)) om att inkludera gråzonen mellan dataspel och spel om pengar i uppdraget att genomföra insatser för att stärka och utveckla arbetet med att förebygga spelproblem, kan bidra till arbetet med att förstå och förebygga ungas spelande och spelproblem.

Föräldrar har en viktig roll i det spelförebyggande arbetet riktat till unga. Utvärderingen av länsstyrelsernas kunskapsstöd om skärmtid, digitala spel och spel om pengar riktat till föräldrar och andra viktiga vuxna visar att materialet hade god

spridning 2021 men sedan stannade av. Kunskapsstödet uppskattas dock av målgrupperna och bör kunna spela en viktig roll i det fortsatta arbetet med att förebygga spelproblem bland unga på ett effektivt och kunskapsbaserat sätt.

Spelmarknadsfrågor

Då spelmarknaden sätter ramar för det spelförebyggande arbetet är det fortsatt centralt med en nära samverkan med Spelinspektionen. Det vore önskvärt att införa en gemensam plattform för gränssättning för tid och pengar. Utifrån det fortsatta ökandet av ungas spelande finns ett fortsatt behov av att arbeta med efterlevnad av åldersgränser och åtgärder som adresserar ungas spelande och spelproblem.

Förbättra förutsättningarna för organisationer som bedriver verksamhet mot överdrivet spelande enligt förordning SFS 2015:456

Organisationer har en viktig roll i att komplettera statens, regionernas och kommunernas spelförebyggande insatser genom sitt arbete med utbildning, opinionsbildning och socialt stöd. Ideella föreningar som stödjer personer med spelproblem och deras närstående har lång erfarenhet av att koppla ihop det förebyggande arbetet med lärdomar från stödverksamheten. Kommuner kan till exempel utveckla sitt spelförebyggande arbete genom att samverka med föreningar vilket är i linje med socialtjänstlagen.

De två organisationer som tilldelats statsbidrag för att bedriva spelförebyggande arbete under 2022, 2023 och 2024 – Spelberoendes Riksförbund och Spelberoendegruppen – finns i nästan alla län och har sammantaget cirka 35 kamratföreningar eller självhjälpsgrupper runt om i landet. Ändå uppger bara 12 kommuner i Länsrapportens undersökning att de samverkar med spelföreningar. Organisationerna upplever även stigande kostnader och ett ökat hjälpbehov. Därför instämmer vi i slutsatserna i åiterrapporteringarna 2023 från Folkhälsomyndigheten och Spelinspektionen om att det finns ett stort behov av ökade medel.

Ekonomiska förutsättningar

I Folkhälsomyndighetens åiterrapportering 2022 (S2021/04606 (delvis), S2021/04815 delvis), S2021/08111 (delvis)) lyftes behovet av åtgärder på kreditmarknaden. Under 2023 lämnade utredningen Motverka riskfylld kreditgivning och överskuldssättning (direktiv 2021:108) bland annat förslag på införande av ett skuld- och kreditregister och skärpt reglering kring kreditgivning på spel vilket vi välkomnar.

I undersökningen som Finansinspektionen genomfört i samverkan med Folkhälsomyndigheten presenteras samband mellan ekonomi, skuldsättning och riskabelt spelande. Sambanden behöver utforskas vidare och adresseras mer i det spelförebyggande arbetet. Eftersom ekonomiska förutsättningar är avgörande också för andra aspekter av hälsa bidrar vi samtidigt till folkhälsopolitikens övergripande mål om en god och jämlik hälsa.

Detta är en återrapportering av Folkhälsomyndighetens regeringsuppdrag om att genomföra insatser för att förebygga spelproblem (S2022/04810 (delvis), SFS 2023:674). Målgrupper för rapporten är i första hand regeringen, men den kan även vara av intresse för andra nationella myndigheter samt för politiker och tjänstemän på regional och lokal nivå och andra som arbetar med hälsofrämjande och förebyggande insatser inom spelområdet.

Folkhälsomyndigheten är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för en bättre folkhälsa. Det gör myndigheten genom att utveckla och stödja samhällets arbete med att främja hälsa, förebygga ohälsa och skydda mot hälsohot. Vår vision är en folkhälsa som stärker samhällets utveckling

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, 171 82 Solna. **Östersund** Campusvägen 20. Box 505, 831 26 Östersund.

www.folkhalsomyndigheten.se